

NIEUWSBRIEF

★ verzamelen, bewaren en publiceren van historisch materiaal van de stad Franeker ★ belangstelling opwekken voor de historie van de stad Franeker ★ ★ bevorderen en verrichten van al wat hiermee verband houdt ★

Organisatie

STICHTING HISTORISCH CENTRUM
FRANEKER

Adres: Raadhuisplein 1 (achteringang
op het Noord), 8801 KX Franeker

E-mail:
info@historischcentrumfraneker.nl
IBAN: NL35 RABO 0370 0787 72

ANBI-reg.nr.: 862576532

Openingstijden

Iedere maandagmiddag en iedere
eerste zaterdagmiddag van de maand
van 14.00-17.00 uur.

Internet

www.historischcentrumfraneker.nl

Social media

Naam Facebookgroep:

'Historisch
Centrum
Franeker'

Ansichtkaart, datering 27-3-1975, collectie: Roel Bergema

Een eerste Nieuwsbrief...

ARJO HILLEBRAND - VOORZITTER

Bijgaand treft u een eerste Nieuwsbrief aan van de Stichting Historisch Centrum Franeker, en wel in de vorm van een soortement verslag over het afgelopen jaar. Door corona zijn we in 2021 helaas maar beperkt open geweest voor bezoekers. Toch kunnen we terugkijken op een periode waarin, met medewerking van velen, weer veel tot stand gekomen is. In dit blad onder andere een chronologisch overzicht van een aantal er wat uitspringende activiteiten.

Daarnaast ook een terugblik op ons succesvolle project van het historisch plaatjesalbum, de schenking van een unieke Franeker gevelsteen uit 1728, de digitale ontsluiting – op verzoek van het HCF! – van oude edities van Franeker kranten en een opsomming van de verzameling archieven die wij bewaren.

Ik wens u veel leesplezier met dit bulletin en hoop u in 2022 (weer) vaak als bezoeker van ons mooie centrum te mogen ontmoeten.

IN DIT NUMMER

HISTORISCH PLAATJESALBUM

ONZE ARCHIEVEN

JAARVERSLAG 2021

Geschiedenis Franeker komt samen in 216 plaatjes

De oude stinzen, de Academie, het rijkelijk versierde stadhuis en het Planetarium van Eise Eisinga. Deze en andere onderwerpen uit de geschiedenis van Franeker en omstreken compact samengevat in een rijk geïllustreerd album: Dat was het idee achter het boek dat het HCF in opdracht van Albert Heijn Franeker in de loop van 2020 samenstelde en dat op 8 januari 2021 aan burgemeester Marga Waanders en aan Arno Brok, commissaris van de Koning in Fryslân, werd gepresenteerd. Vlot daarna konden klanten een exemplaar van deze uitgave gratis ophalen in de winkel en historische plakplaatjes verzamelen bij hun boodschappen.

De redactie die het boek samenstelde bestond uit de HCF-medewerkers Jacob van Sluis, Gerard van der Heide, Leo Versteeg en Piet Postma en enkele gastauteurs. Zij zijn maandenlang bezig geweest om alle benodigde gegevens en verhalen bij elkaar te zoeken. Bovendien moesten er 216 plaatjes met teksten worden verzameld en bevatten de 15 hoofdstukken daarnaast ook nog sfeerfoto's met onderschriften. Kortom een hele klus.

De titel 'Onder de klokslag van Franeker' is een verwijzing naar het gebied in en rond Franeker. De bewoners hoorden de stadsklok, welke ook aanwezig is in het stadswapen, wanneer er iets bijzonders aan de hand was.

Van het boek werden 3500 exemplaren gedrukt. De plaatjes alleen via boodschappen compleet bemachtigen was haast niet te doen. Veelal troffen klanten afbeeldingen aan waarvan ze al één of meer hadden. Vandaar daar er spontane ruilactiviteiten ontstonden. Er werd zelfs een aparte Facebookruilgroep voor opgericht, waarin leden konden aangeven welke nummers ze dubbel hadden en welke ze nog misten. Het HCF kreeg van menigeen grote complimenten voor de inhoud van het boek en vergrootte mede hierdoor even flink haar goede naamsbekendheid. Omdat er vanwege corona geen groepsfoto van de medewerkers kon worden gemaakt, werd er - met een knipoog naar de bijzondere denkers en professoren van weleer - van ieder een fotoportret in het album opgenomen, in de geest van de professorengalerij van de Academie, welke te zien is in Museum Martena in Franeker.

De actie van Albert Heijn om dit boek door het HCF te laten samenstellen kan worden beschouwd als een groot succes. En menigeen die erin geslaagd is alle plaatjes te bemachtigen zal waarschijnlijk nog vaak het boek uit de kast halen, om met plezier de mooie verhalen en afbeeldingen opnieuw even langs te gaan!

Schenking oude gevelsteen uit 1728

Medio december 2021 kreeg het HCF een e-mail waarin RSG Simon Vestdijk aan de Ijsbaanweg te Franeker vroeg of men interesse had om de oude gevelsteen van 1728 (85 x 37 cm!), die bij hen aanwezig was, over te nemen. De school was bezig met restyling en wilde o.a. de kantine en de hal een andere look geven, en daar paste de grote gevelsteen niet goed meer bij. Na contact met de directeur van de school, Sydo de Jong, kon de steen twee dagen later al - samen met een groot informatiebord over de historie van de steen - worden opgehaald en naar het HCF worden gebracht. De fraai bewaard gebleven steen komt oorspronkelijk van de voormalige herberg 'It Paradyske' aan de Tuinen. Deze herberg werd gebouwd in 1616, op voordracht van drie professoren die een jaar eerder zomerhuizen en plezier-tuinen hadden laten aanleggen op het vanaf 1612 droog-gemalen moerasland aldaar. Tot 1824 bleef het een herberg. Het was vooral een uitgaansgelegenheid voor de studenten van de Franeker Academie. Ook toen het pand allang geen herberg of café meer was bleef de steen nog vele jaren zichtbaar in de muur van hetzelfde pand aan de Tuinen, dat overigens later een woonbestemming kreeg.

De steen bevond zich op een gegeven moment in een van de oude huisjes aan de Tuinen die begin jaren 60 moesten worden afgebroken. Hij werd daar onder een houten vloer gevonden door gemeentepersoneel dat met de afbraak bezig was. De steen kreeg daarna een plek in de muur van de Openbare ULO aan de Zuiderkade, schuin tegenover het voormalige Paradyske. Later vertrok de school naar het adres Noorderbleek 34, waar de steen in de gangmuur naast de directiekamer werd gemetseld. Toen ook dat schoolgebouw werd afgebroken kwam een groep reünisten van de school, die inmiddels de naam 'Simon Vestdijk' had gekregen, op het idee om de steen te plaatsen in de hal van de nieuwbouw aan de Ijsbaanweg.

Volgens het jaartal op de steen moet iemand al in 1728 op het idee zijn gekomen om d.m.v. een bijzondere volgorde van de woorden bezoekers van café It Paradyske te wijzen op de gevaren voor dronkenschap en de deugden van soberheid te prijzen. De tekst kan van boven naar beneden en van beneden naar boven worden gelezen, bijvoorbeeld: "Soberheit Behout Verstant, Dronkenschap Beneemt Verstant".

Het hoge pand in het midden aan de Tuinen was café "It Paradyske".

ONZE ARCHIEVEN

'Schatten in de kast'

In de tweede ruimte na binnenkomst staat een hangmappenkast met zo'n 120 kleine archieven met diverse documenten (krantenknipsels, foto's, getypte aantekeningen, enz.). In de grote brandwerende archiefkast in een volgende ruimte zijn de grotere archieven in archiefdozen opgeslagen. De titels van die archieven (t/m dec. 2021) zijn:

- 1. Archief Zeskamp (1 doos)
2. Archief Christelijk Kleuter- en Lager Onderwijs Franeker (1923-1989), 1 doos
3. Archief Nationale Christen Geheelonthouders Vereniging, afd. Franeker (1908-1965), 2 dozen
4. Archief Christelijke Zang- en Oratoriumvereniging Franeker 'Immanuel' (1968-2013), 3 dozen
5. Archief tekeningen Joodse student Hans Martin Cohn (1930-1950), 1 doos
6. Archief rijwielhandelaar Hendrik Sjollema (1928-1946), 1 doos
7. Familiearchief Bergema (1860-2017), 1 doos
8. Archief Henk Kreger (1940-2015), 4 dozen en diverse opgerolde kaarten
9. Archief 'It Fleurige Flittergat', uitgave Gereform. Jeugd Franeker e.o. (1964-1971), 1 doos
10. Archief 'Vereniging Handel en Nijverheid' (1960-2007), 3 dozen
11. Archief 'Agrarische Dagen Franeker' (1949-1986), 1 doos
12. Archief parochiebladen R.K. St. Franciscusparochie te Franeker, (1975-2021) 5 dozen
13. Archief H.O. Veldman, 1 doos
14. Debiteurenboek smederij Gerben Elias Sikkema - Schilbanken 28 (1920-1939), 1 doos
15. Verzameling Inentingsbewijzen 'Koepokken' inwoners Franeker (ca. 1885-1930), 1 doos
16. Verzameling Franeker Nieuwsbladen (vanaf 1925), 1 doos
17. Archief Carnavalsvereniging 'De Sterrekiekers' (1979-1986), 1 doos
18. Archief Franeker Straatcabaret (o.a. 1985-1994 en 2003), 1 doos
19. Archief Franeker Scheepswerven (o.a. 'Welgelegen' van Draaisma), 1 doos
20. Archief RK Scholen (vanaf 1897), nu 'De Kabas' (1 doos)
21. Archief RK St. Franciscusparochie (vanaf ca.1830), 1 doos
22. Archief 'Stichting Trezor Franeker' (1990-2002), 1 doos
23. Tekeningen gevelwanden panden binnenstad per straat, afkomstig van Gemeentewerken
24. Archief 'Maandblad Vrije Evangelische Gemeente te Franeker', 3 dozen (1975-2020)
25. Archiefdelen Gemeentepolitie Franeker, 1 doos

NIEUWE AANWINSTEN

Onderstaand een kleine selectie van de materialen die ons in de loop van 2021 zijn geschonken:

- oude facturen van Franeker winkels en bedrijven
• informatieve boeken ter aanvulling van onze bibliotheek
• foto's, fotonegatieven, dia's, foto's op glasplaat en digitale foto's
• diverse Franeker schilderijen, prenten, ansichtkaarten en reclamevoorwerpen
• enkele vitrinekasten

Veel dank aan alle personen en instellingen die dit jaar archiefstukken of voorwerpen aan het HCF hebben geschonken of in bruikleen hebben afgegeven.

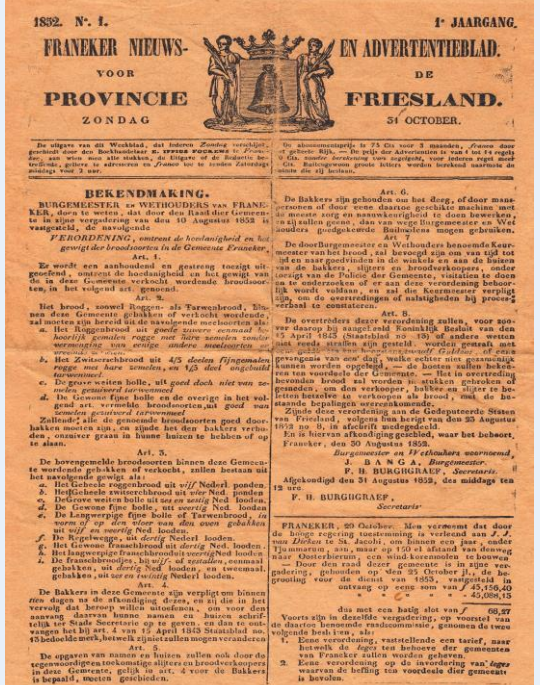
FRANEKER KRANTEN ONLINE

De Koninklijke Bibliotheek heeft op de website www.delpher.nl negen lokale titels van Friese kranten online gepubliceerd. Het gaat om meer dan 23.000 gedigitaliseerde kranten uit de periode 1795-1963.

Op Delpher zijn inmiddels te vinden:

- Franeker Courant (1870-1960, tot 1950 openbaar vanwege auteursrechten)
• Franeker Nieuws- en advertentieblad voor de provincie Friesland (1855-1870)
• De Noordwesthoek van Friesland (1942-1945)
• Bildtsche Courant (1928-1963, tot 1950 openbaar vanwege auteursrechten)
• Dagblad van Friesland (1879-1896)
• De Vrije Harlinger (1945)
• Friesche Courant (1795)
• Harlinger Courant (1852-1963, tot 1950 openbaar vanwege auteursrechten)
• Nieuwe Harlinger Courant (1900-1941)

Op www.delpher.nl staan inmiddels al meer dan een miljoen Nederlandse kranten. Een prachtige bron voor sneupers!

JAARVERSLAG 2021

Op **8 januari** vindt de presentatie plaats van het historisch plaatjesboek *'Onder de klokslag van Franeker'* van Albert Heijn. Het verzamelen van de plaatjes wordt even een ware rage in Franeker. Het HCF wordt door velen gecompimenteerd met deze mooie uitgave.

Begin januari vindt in het HCF de installatie plaats van 4 computers, alsmede 2 computertafels en een digibord met beamer, een schenking van o.b.s. De Opslach. In de loop van 2021 kunnen door subsidies daarnaast o.a. ook 2 brandwerende archiefkasten, zuurvrije foto-opbergdozen en een eigen kopieer-apparaat worden aangeschaft.

Op **2 maart** start vrijwilligster Margreet van Vossen met het op orde brengen van het HCF-fotoarchief. Tevens maakt zij foto's van alle geschonken voorwerpen die zich in de Expositieruimte bevinden.

Op **4 mei** vindt na goedkeuring van de statuten de oprichting plaats van de Stichting Historisch Centrum Franeker: *"De Stichting Historisch Centrum Franeker heeft ten doel het verzamelen, bewaren en publiceren van historisch materiaal van de stad Franeker en het kweken van belangstelling daarvoor"*. De Stichting heeft tevens een culturele ANBI-status, wat inhoudt dat giften aan het HCF aftrekbaar zijn.

Op **18 juni** maakt het bestuur van de Stichting tot Behoud van het Franeker Stadsschoon bekend dat zij, na 50 jaar actief te zijn geweest, wil stoppen met haar werk en dat zij het nog resterende banksaldo à € 12.500,- zal overmaken naar de rekening van het HCF.

Op **20 juli** lopen de bestuursleden van het HCF samen met gemeente-ambtenaar Jacob Schiphof door de HCF-ruimtes in het stadhuis en geven zij wensen aan voor aanpassing, zoals verlichting, vloerbedekking, afbraak keukentje in Expositieruimte en herstel van de toiletten in de hal. Helaas is de planning om de wensen in nov. 2021 te realiseren niet gelukt. We wachten het maar af.

Op **zaterdag 11 september** doet het HCF van 10.00-16.00 uur mee met de Open Monumentendag. Er komen die dag veel extra bezoekers. Verrassend was het spontane bezoek van wethouder Jan Dijkstra, die na een rondleiding door onze ruimtes lovende woorden sprak over onze activiteiten.

Op **20 september** vindt de - vanwege corona enige - Informatiebijeenkomst plaats voor de vrijwilligers. Er zijn 8 aanwezigen en er zijn 5 meldingen van afwezigheid. Naast informatie vanuit het bestuur komen er ook diverse praktische zaken aan bod.

Op **4 oktober** starten beheerders Piet Postma en Margreet van Vossen met een eigen Facebookgroep onder de naam *'Historisch Centrum Franeker'*. De beheerders plaatsen iedere dag minimaal één bijdrage. Medio december telt de groep al ruim 250 leden, waarvan een aantal ook zelf regelmatig interessante historische foto's plaatst.

Op **11 november** overlijdt tot ieders schrik onze vrijwilliger Pepy Huisman, slechts 70 jaar oud. De oud-huisarts uit Bolsward was geboren en getogen in Franeker en sinds begin juni 2021 een enthousiaste HCF-medewerker

Het jaar 2021 zal ook worden herinnerd als een coronajaar. Het HCF is, net als vele andere instellingen, in het voorjaar lange tijd dicht geweest en na heropening moest worden voldaan aan vele voorschriften, zoals maximum aantal bezoekers, mondkapjesplicht, 1,5 m. afstand en gelegenheid handen te ontsmetten.

Bestuursleden

Arjo Hillebrand, voorzitter
tel. 06-82074891
E-mail: hillebrand34@home.nl

Piet Postma, secretaris
tel. 06-49602795
E-mail: ppostma53@gmail.com

Leo Versteeg, penningmeester
tel. 06-51116559
E-mail: l.versteeg@mailons.nl

Marinus Bokhorst
tel. 06-15187766
E-mail: marinus.ike@gmail.com

Chris Bonnema
tel. 06-42376964
E-mail: c.p.bonnema@ziggo.nl

Medewerkers

Hylke Beerstra, Rinus Bouma, Klaas Dijkstra, Richard Heeres, Gerard van der Heide, Arend Heitman, Hieke G. Joustra, Andrea Meagher, Jacob van Sluis, Luit Steenhuis, Roelina Tuinstra, Guido Vermei, Margreet van Vossen, Frea van der Wal, Anneke Westerhuis

Vrijwilliger worden?

Bent u geïnteresseerd in de historie van Franeker en zijn bewoners? En heeft u tijd en zin om actief te zijn voor het Historisch Centrum Franeker? Neem dan contact op met één van de bestuursleden. Zij vertellen u graag meer over de mogelijke vrijwilligerstaken die u zou kunnen gaan doen. Er zijn onder andere mensen nodig voor het ontvangen van bezoekers, voor educatie, groepsbegeleiding en archief-werkzaamheden. U bent van harte welkom!

HCF EN CORONA

Het HCF blijft zoveel mogelijk open en blijft actief qua activiteiten en het verstrekken van informatie over de historie van Franeker aan belangstellenden. Zie voor actuele mededelingen onze Facebookpagina of de website: www.historischcentrumfraneker.nl